

PHÂN TÍCH LỖI DỊCH CỦA GOOGLE TRANSLATE VÀ MỘT SỐ ĐỀ XUẤT SỬ PHẠM TRONG ĐÀO TẠO DỊCH THUẬT

ANALYSIS OF GOOGLE TRANSLATE'S ERRORS AND SOME PEDAGOGICAL SUGGESTIONS IN TRANSLATION TRAINING

Nguyễn Thị Thu Trang*, Lê Thị Ngọc Hà

Trường Đại học Ngoại ngữ – Đại học Đà Nẵng, Việt Nam¹

*Tác giả liên hệ / Corresponding author: ntthtrang@ufl.udn.vn

(Nhận bài / Received: 15/6/2025; Sửa bài / Revised: 10/7/2025; Chấp nhận đăng / Accepted: 11/8/2025)

DOI: 10.31130/ud-jst.2025.23(8C).441

Tóm tắt - Nghiên cứu khảo sát tác động của Google Translate đến chất lượng bản dịch của sinh viên ngành ngôn ngữ Pháp tại Trường Đại học Ngoại ngữ - Đại học Đà Nẵng. Trên cơ sở phân tích lỗi trong bản dịch của 30 sinh viên năm ba, nghiên cứu tập trung nhận diện các nhóm lỗi phổ biến như: lỗi nội dung, lỗi văn hóa, lỗi ngữ pháp và cú pháp, lỗi từ vựng, lỗi diễn ngôn, lỗi ngữ dụng, lỗi ngữ vực và lỗi phong cách. Kết quả cho thấy, Google Translate hỗ trợ xử lý ngữ liệu nhanh và tạo bản dịch tương đối sát nghĩa ở cấp độ câu, nhưng vẫn tồn tại nhiều hạn chế trong việc xử lý ngữ cảnh, lựa chọn từ ngữ phù hợp và truyền tải tầng nghĩa văn hóa. Từ đó, nghiên cứu đề xuất một số định hướng sử dụng nhằm giúp sinh viên sử dụng dịch máy một cách hợp lý, phát triển được kỹ năng hiệu đính và tư duy phân biện trong quá trình học dịch.

Từ khóa - Dịch thuật; Google Translate; lỗi dịch; định hướng sử dụng; hiệu đính bản dịch.

1. Đặt vấn đề

Trong những năm gần đây, dịch máy (machine translation) đã có những bước tiến đáng kể về chất lượng, đặc biệt nhờ vào sự phát triển của các thuật toán thần kinh. Theo Yvon [1], các phần mềm dịch tự động hiện nay đủ mạnh để hỗ trợ cả dịch giả chuyên nghiệp lẫn người dùng không chuyên. Việc sử dụng các công cụ như Google Translate (GT) ngày càng phổ biến nhờ giao diện thân thiện, khả năng xử lý nhanh, miễn phí và độ chính xác ngày càng được cải thiện. Những tiện ích này không chỉ hỗ trợ công việc mà còn ảnh hưởng rõ rệt đến cách thức học tập ngoại ngữ trong bối cảnh giáo dục hiện đại. Tuy nhiên, vai trò của dịch máy trong giảng dạy và học tập ngôn ngữ vẫn gây nhiều tranh luận. Một số nghiên cứu cho thấy, giáo viên còn dè dặt trong việc công nhận giá trị của công cụ này do lo ngại về tính chính xác và nguy cơ gian lận [2], [3].

Ngược lại, các nghiên cứu khác lại khẳng định rằng dịch máy có thể được khai thác như một phương tiện hỗ trợ học tập hiệu quả, giúp cải thiện kỹ năng ngôn ngữ và dịch thuật [4] - [6]. Tại Khoa tiếng Pháp, Trường Đại học Ngoại ngữ - Đại học Đà Nẵng, các học phần liên quan đến dịch thuật giữ vai trò quan trọng trong việc hình thành và củng cố năng lực nghề nghiệp cho sinh viên chuyên ngành. Tuy nhiên, thực tiễn lớp học cho thấy sinh viên ngày càng phụ thuộc vào các công cụ dịch máy. Kết quả khảo sát của Lê

Abstract - This study investigates the impact of Google Translate on the translation quality of French language students at The University of Danang - University of Foreign Language Studies. Based on an error analysis of translations produced by 30 third-year students, the research identifies common error categories including content errors, cultural errors, grammatical and syntactic errors, lexical errors, discourse errors, pragmatic errors, register errors, and stylistic errors. The findings indicate that while Google Translate facilitates rapid processing of linguistic data and generates relatively accurate sentence-level translations, it still exhibits significant limitations in handling contextual nuances, selecting appropriate vocabulary, and conveying cultural layers of meaning. In light of these findings, the study proposes several pedagogical directions to help students use machine translation tools more effectively, emphasizing the development of editing skills and critical thinking in the translation learning process.

Key words - Translation; Google Translate; Translation errors; Pedagogical orientations; Translation revision

[7] cho thấy, 99% sinh viên đã và đang sử dụng các công cụ dịch máy trong quá trình học, trong đó GT chiếm tỷ lệ áp đảo với 93,1%. Xu hướng này cho thấy, mức độ thâm nhập sâu rộng của công cụ này vào thực hành dịch, nhưng đồng thời cũng đặt ra những câu hỏi về nguy cơ làm suy giảm tư duy phân tích và khả năng truyền tải tinh tế trong bản dịch.

Trên cơ sở đó, bài báo tập trung khảo sát và đánh giá các bản dịch do GT tạo ra, nhằm nhận diện những hạn chế của công cụ này trong việc truyền tải ý nghĩa ngôn ngữ. Từ đó, nghiên cứu hướng đến việc xác định ranh giới giữa hỗ trợ và lệ thuộc, đồng thời đề xuất định hướng sử dụng phù hợp trong đào tạo biên dịch hiện nay.

2. Việc ứng dụng Google Translate trong đào tạo dịch thuật

Dịch máy ngày càng phổ biến trong giáo dục đại học, đặc biệt trong đào tạo dịch thuật, nhờ sự cải tiến đáng kể về chất lượng đầu ra từ các thuật toán hiện đại [8], trong đó, GT được ưa chuộng nhờ tính tiện lợi và miễn phí. Tuy nhiên, xu hướng sinh viên sử dụng nhiều công cụ này làm dấy lên lo ngại về ảnh hưởng đến năng lực dịch và kỹ năng ngôn ngữ, thúc đẩy nhiều nghiên cứu về nhận thức, hành vi và hiệu quả học tập khi sử dụng dịch máy.

Một số nghiên cứu đã chỉ ra rằng việc sử dụng GT có thể mang lại lợi ích nhất định cho người học. Theo Alsalem

¹ The University of Danang - University of Foreign Language Studies (Nguyen Thi Thu Trang, Le Thi Ngoc Ha)

[4], việc hiệu đính bản dịch sơ khởi từ GT có thể kích hoạt tư duy phân tích và tổng hợp, những yếu tố cốt lõi trong rèn luyện kỹ năng biên dịch. Borodina và cộng sự [9] cũng chứng minh rằng việc sử dụng dịch máy, nếu có định hướng đúng đắn, có thể góp phần cải thiện chất lượng bản dịch về số lỗi và tính chính xác thuật ngữ chuyên ngành. Tuy nhiên, các tác giả đều đồng thuận rằng GT không nên được khuyến khích sử dụng ở giai đoạn đầu của quá trình đào tạo vì nguy cơ triệt tiêu khả năng tư duy ngôn ngữ độc lập ở người học.

Trong khi đó, một số nghiên cứu khác lại tập trung khảo sát thói quen sử dụng và nhận thức của người học về GT trong các lớp học dịch thuật. Kết quả nghiên cứu của Yanti và Meka [10] cho thấy, 96% sinh viên sử dụng GT thường xuyên, chủ yếu nhằm tra từ, dịch câu đơn lẻ hoặc làm giàu vốn từ vựng. Sự phổ biến trong cách sử dụng này phần nào được lý giải trong nghiên cứu của Setiawan và Axelina [11], khi hai tác giả nhấn mạnh rằng tính tiện lợi và khả năng truy cập tức thời của GT là những lý do chính khiến sinh viên ngày càng lệ thuộc vào công cụ này.

Thực tế, đa số sinh viên cũng thừa nhận GT không đảm bảo chính xác hoàn toàn và cần được kiểm tra lại để đảm bảo độ tin cậy. Nugraeni và Ahmad [12] ghi nhận một nghịch lý đáng chú ý, đó là: dù nhận thức được giới hạn của GT, sinh viên vẫn tiếp tục sử dụng để hoàn thành bài tập nhanh chóng, dẫn đến thách thức nghiêm trọng trong việc phát triển kỹ năng dịch thuật độc lập.

Liên quan đến chất lượng bản dịch và khả năng truyền tải ý nghĩa, một số nghiên cứu đã tiến hành phân tích cụ thể các bản dịch do GT tạo ra. Sau khi đánh giá các bản tóm tắt học thuật được dịch từ tiếng Thái sang tiếng Anh, Tongpoon-Patanasorn và Griffith [13] kết luận rằng mức độ dễ hiểu và khả năng sử dụng của các bản dịch chỉ đạt mức trung bình, chưa đáp ứng được các tiêu chuẩn cần thiết trong môi trường học thuật. Trong khi đó, Brahmana và cộng sự [14] xác định rằng các lỗi thường gặp bao gồm sai lệch nghĩa và cấu trúc ngữ pháp không chính xác, đồng thời nhấn mạnh rằng sinh viên cần được hướng dẫn cách sửa lỗi và đối chiếu với từ điển để đảm bảo tính chính xác. Những phát hiện này cho thấy GT có thể gây ra sự hiểu nhầm hoặc làm mất sắc thái ngữ nghĩa nếu người dùng không có đủ năng lực kiểm soát đầu ra.

Có thể thấy rằng GT vừa là công cụ hỗ trợ tiềm năng, vừa là một thách thức trong đào tạo kỹ năng dịch thuật. Nếu được tích hợp hợp lý, GT có thể giúp người học phát triển chiến lược xử lý ngôn ngữ và tư duy phản biện. Ngược lại, việc sử dụng GT một cách thụ động, không kiểm soát sẽ dẫn đến suy giảm khả năng phân tích, làm nghèo vốn ngôn ngữ và giảm chất lượng bản dịch. Do đó, cần nhận diện rõ ranh giới giữa hỗ trợ và lệ thuộc, cũng như xây dựng các định hướng sử dụng rõ ràng khi đưa dịch máy vào môi trường giáo dục, đặc biệt trong các chương trình đào tạo biên dịch chuyên sâu.

Mặc dù nhiều nghiên cứu đã đề cập đến việc sử dụng GT trong học tập và giảng dạy dịch thuật nhưng phần lớn tập trung vào nhận thức, thói quen sử dụng hoặc đánh giá chung về chất lượng đầu ra. Trong khi đó, còn thiếu các nghiên cứu mang tính thực nghiệm cụ thể trong bối cảnh lớp học tại Việt Nam, đặc biệt là các phân tích hệ thống lỗi

dịch thực tế do GT tạo ra khi sinh viên sử dụng trong quá trình học. Việc chưa xác định rõ các loại lỗi phổ biến và tác động của chúng đến năng lực dịch thuật khiến cho việc xây dựng các định hướng sử dụng phù hợp còn gặp nhiều hạn chế. Do đó, cần có những nghiên cứu vừa mang tính khảo sát thực tiễn, vừa đưa ra đề xuất cụ thể để hỗ trợ người học sử dụng dịch máy một cách phản biện và chủ động trong quá trình đào tạo biên dịch.

Xuất phát từ khoảng trống đó, nghiên cứu này hướng đến hai câu hỏi chính:

1) Những loại lỗi phổ biến nào xuất hiện trong bản dịch của sinh viên khi sử dụng Google Translate trong quá trình học biên dịch?

2) Những định hướng sử dụng nào có thể giúp sinh viên sử dụng Google Translate một cách hiệu quả, qua đó nâng cao năng lực hiệu đính và tư duy dịch thuật?

3. Phương pháp nghiên cứu

3.1. Đối tượng và bối cảnh nghiên cứu

Thực nghiệm được tiến hành từ tháng 9 đến tháng 11 năm 2024 trong khuôn khổ học phần Biên dịch 3 tại Khoa tiếng Pháp, Trường Đại học Ngoại ngữ - Đại học Đà Nẵng, với sự tham gia của 30 sinh viên năm thứ ba ngành ngôn ngữ Pháp. Do được tích hợp trực tiếp vào các hoạt động trên lớp, thực nghiệm không làm gián đoạn hay ảnh hưởng đến tiến trình học tập chính khóa. Cụ thể, sinh viên thực hiện các nhiệm vụ dịch thuật - bao gồm dịch xuôi (từ tiếng Pháp sang tiếng Việt) và dịch ngược (từ tiếng Việt sang tiếng Pháp) - trong đó GT được sử dụng như một công cụ hỗ trợ trong quá trình hoàn thành bài tập.

3.2. Thực nghiệm dịch thuật với Google Translate

Văn bản được lựa chọn thực nghiệm bao gồm 06 văn bản (03 văn bản tiếng Pháp và 03 văn bản tiếng Việt), mỗi văn bản có độ dài trung bình từ 350 đến 500 từ. Tiêu chí lựa chọn văn bản gồm:

- Ngôn ngữ trong văn bản tương đương trình độ B2 theo Khung tham chiếu chung châu Âu (CEFR), phù hợp với năng lực tiếp nhận của sinh viên năm thứ ba.

- Văn bản có nhiều yếu tố văn hóa, chính trị, xã hội, biểu đạt hình ảnh và từ ngữ chuyên biệt, tạo điều kiện để nhận diện và phân tích lỗi dịch liên quan đến ngữ dụng, ngữ cảnh, ngữ vực, từ vựng và văn hóa phù hợp với chương trình học.

Tất cả văn bản đều được trích dẫn từ các nguồn chính thống như báo chí, trang web chuyên ngành. Đối với tiếng Pháp, các văn bản được trích từ báo Le Monde và các trang web. Đối với tiếng Việt, các văn bản được trích từ báo Công an thành phố Hồ Chí Minh, Tuổi trẻ, VnExpress. Trong quá trình thực nghiệm, sinh viên được phép sử dụng laptop cá nhân để thực hiện bài dịch trong thời gian quy định trên lớp. Các em được yêu cầu ghi lại thời gian bắt đầu và hoàn thành bài dịch, đồng thời lưu giữ cả bản dịch đầu ra từ GT và bản hiệu đính cuối cùng do chính mình chỉnh sửa. Những dữ liệu này không chỉ giúp đánh giá mức độ hiệu quả và tiện ích của công cụ dịch máy trong quá trình biên dịch, mà còn phản ánh khả năng nhận diện lỗi, tư duy phản biện và năng lực hiệu đính của người học trong thực hành dịch thuật có hỗ trợ công nghệ.

3.3. Tiêu chí đánh giá bản dịch

Sau khi thu thập các bản dịch do sinh viên thực hiện, nhóm nghiên cứu tiến hành phân tích lỗi dựa trên khung phân loại của Granger và Lefer [15]. Theo đó, các lỗi được hệ thống hóa thành bảy nhóm chính: *lỗi nội dung, lỗi văn hóa, lỗi ngữ pháp và cú pháp, lỗi từ vựng và thuật ngữ, lỗi diễn ngôn, lỗi ngữ dụng, lỗi ngữ vực và phong cách*.

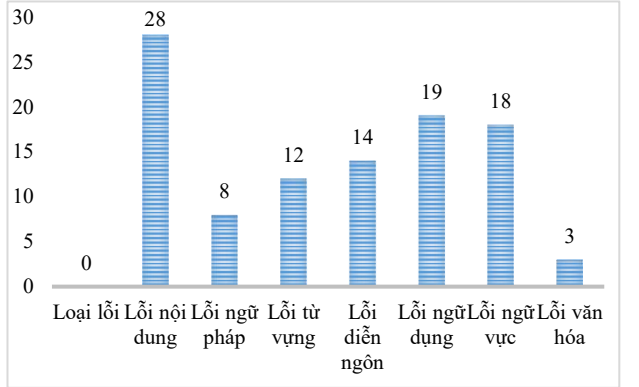
Bảng 1. Các loại lỗi dịch [15]

Loại hình lỗi	Diễn giải
Nội dung	Lỗi do chuyển tải không trung thành nội dung của văn bản nguồn (bóp méo nghĩa, vô nghĩa, sai nghĩa, ngược nghĩa, trượt nghĩa, thêm nghĩa, bớt nghĩa...)
Văn hoá	Lỗi liên quan đến tham chiếu văn hoá, đặc biệt là thiếu giải thích về hiện thực văn hoá hoặc khái niệm văn hoá gây khó hiểu cho độc giả của văn bản đích. Hoặc lỗi liên quan đến dịch danh từ riêng
Lỗi ngữ pháp và cú pháp	Lỗi liên quan đến ngữ pháp và cú pháp
Lỗi về từ vựng và thuật ngữ	Các lỗi về từ (từ đơn, từ phức, kết từ v.v) và lỗi thuật ngữ (thuật ngữ được dịch bằng một từ không phải thuật ngữ hoặc ngược lại, thuật ngữ chuyển dịch không nhất quán)
Lỗi về diễn ngôn	Lỗi liên quan đến mạch lạc, cấu trúc thông tin. Đặc biệt, liên quan đến việc sử dụng các từ nối, và sự tính logic của chủ đề.
Lỗi về ngữ dụng	Lỗi liên quan đến việc sử dụng ngôn ngữ trong ngữ cảnh giao tiếp, đặc biệt là sự không phù hợp giữa ý định giao tiếp và cách diễn đạt, hoặc giữa ngữ cảnh và cách dùng từ.
Lỗi về ngữ vực và phong cách	Lỗi do sử dụng các từ và các cấu trúc không phù hợp với chức năng giao tiếp của bản dịch, cũng như các đoạn dịch không có lỗi nhưng cách diễn đạt gượng gạo, vụng về. Ngoài ra còn có các lỗi dùng từ thừa, từ không cần thiết...

4. Kết quả và giải pháp

4.1. Kết quả

Qua phân tích 340 lỗi ghi nhận được trên tổng cộng 180 bản dịch (bao gồm 90 bản dịch xuôi và 90 bản dịch ngược), nghiên cứu đã thống kê các lỗi mà sinh viên thường mắc phải khi sử dụng công cụ hỗ trợ dịch Google Translate. Các lỗi được phân loại theo số lượng cụ thể như sau:

Hình 1. Phân loại và tần suất lỗi trong các bản dịch

Lỗi nội dung

Theo thống kê, lỗi nội dung là loại sai sót phổ biến nhất, chiếm 28% tổng số lỗi được ghi nhận. Chẳng hạn, trong văn bản giới thiệu về khăn Hermès [16], câu “*Et guettent l’arrivée en boutique de ces trésors fabriqués en toutes petites séries, selon un long processus artisanal*”, cụm “*fabriqué en petites séries*” được dịch thành “*được sản xuất thành từng loạt rất nhỏ*”, thay vì “*sản xuất theo số lượng hạn chế*”. Tương tự, cụm “*collectionner ses variations saisonnières*” trong câu “*Les amoureux de cet objet au toucher sensuel collectionnent ses variations saisonnières*” lại được dịch thành “*thu thập những biến thể theo mùa*”, trong khi cách hiểu đúng trong ngữ cảnh thời trang nên là “*sưu tầm các phiên bản theo mùa*”.

Hay đối với câu “*Il faudra à la présidence française du G20 du courage pour remettre le système alimentaire mondial sur la bonne voie*” [17], GT lại dịch thành “*Nhiệm kỳ chủ tịch G20 của Pháp sẽ cần sự can đảm để đưa hệ thống lương thực toàn cầu trở lại đúng hướng*”. Trong đó, từ “*nhiệm kỳ*” là một khái niệm trừu tượng, không phải chủ thể hành động có thể “*cần sự can đảm*”, vì vậy câu dịch không hợp lý và tối nghĩa. Cách diễn đạt phù hợp hơn là “*Trong nhiệm kỳ Chủ tịch G20, Pháp sẽ cần thể hiện sự can đảm để đưa hệ thống lương thực toàn cầu trở lại đúng hướng*”.

Những lỗi trên cho thấy công cụ dịch vẫn còn hạn chế trong việc xử lý nghĩa của câu khi đặt trong ngữ cảnh cụ thể. Đặc biệt, sự khác biệt về cấu trúc ngữ pháp giữa tiếng Pháp và tiếng Việt nhiều khi dẫn đến cách diễn đạt không phù hợp với nội dung, làm cho câu văn trở nên gượng gạo hoặc khó hiểu. Điều này cho thấy nhu cầu cấp thiết trong việc nâng cao khả năng phân tích ngữ pháp và xử lý ngữ dụng khi sử dụng các hệ thống dịch tự động hiện nay.

Lỗi ngữ pháp và cú pháp

Bên cạnh lỗi nội dung, lỗi ngữ pháp và cú pháp tuy không chiếm tỉ lệ cao (8%) nhưng vẫn ảnh hưởng nhất định đến độ rõ ràng và mạch lạc của bản dịch. Những lỗi thuộc nhóm này thường không nhiều, nhưng khi xuất hiện lại dễ gây ra cảm giác rối rắm, thiếu tự nhiên hoặc hiểu sai thông tin.

Ví dụ như trong câu “*Tuy nhỏ và xa xôi nhưng Hawaii được coi là một trong những địa danh nổi tiếng của thế giới không những với trận chiến Trân Châu Cảng tháng 12-1941 trong đại chiến thế giới thứ hai mà còn là thiên đường du lịch với những bờ biển cát trắng trải dài...*” [18] có sử dụng cấu trúc “*không những ...mà còn*” tương tự như cấu trúc “*non seulement ...mais aussi*” là cấu trúc đòi hỏi phải có sự đồng dạng ở cả hai vế. Tuy nhiên, khi dịch sang tiếng Pháp, GT dịch bám sát nội dung như trong tiếng Việt mà chưa tính đến quy tắc ngữ pháp khi sử dụng cấu trúc này trong tiếng Pháp dẫn đến việc các giới từ sử dụng sau “*non seulement*” và “*mais aussi*” khác nhau trong câu dịch “*Bien que petit et isolé, Hawaï est considéré comme l’un des sites les plus célèbres au monde, non seulement pour la bataille de Pearl Harbor en décembre 1941 pendant la Seconde Guerre mondiale, mais aussi comme un paradis touristique avec de longues étendues de plages de sable blanc*”.

Ở chiều ngược lại, trong các bản dịch từ Pháp sang Việt, một số lỗi lại phát sinh ở mức độ diễn đạt và logic cú pháp trong tiếng Việt. Ví dụ, câu dịch: “*Một vài gram lụa in và hình học hoàn hảo: chiếc khăn Hermès có thể nhận ra ngay từ cái nhìn đầu tiên*” từ câu “*Quelques grammes de soie imprimée et une géométrie impeccable: le foulard Hermès se reconnaît au premier coup d’œil*” [16] thể hiện một số vấn đề. Cụm danh từ “*một vài gram lụa in và hình học hoàn hảo*” thiếu liên từ kết nối (chẳng hạn như “*với*”), khiến cho câu trở nên rời rạc và ngắt quãng. Bên cạnh đó “*chiếc khăn Hermès có thể nhận ra*” phải dịch thành câu bị động “*chiếc khăn Hermès có thể được nhận ra*”, bởi vì cách diễn đạt “*chiếc khăn Hermès có thể nhận ra*” là chưa chính xác về ngữ pháp trong tiếng Việt. Cách dịch này sẽ gây nhầm lẫn rằng chiếc khăn là chủ thể thực hiện hành động “*nhận ra*”.

Lỗi từ vựng

Một nhóm lỗi đáng chú ý khác là lỗi từ vựng, chiếm 12% tổng số lỗi. Các lỗi trong nhóm này thường liên quan đến việc lựa chọn từ không phù hợp với ngữ cảnh chuyên ngành, đặc biệt là trong lĩnh vực thời trang cao cấp – nơi nhiều thuật ngữ mang nghĩa chuyên biệt mà GT không xử lý chính xác. Một ví dụ điển hình là từ “*référence*” được dịch thành “*tài liệu tham khảo*”. Trong đoạn văn mô tả sự đa dạng của khăn lụa Hermès “*... plus de 1500 références ont ponctué l’histoire du carré dont le fameux Brides de gala de 1957, un spectaculaire motif équestre qui fait toujours partie des best-sellers*” [16], “*référence*” cần được hiểu đúng là “*mẫu thiết kế*”. Như vậy, việc hiểu sai thuật ngữ đã làm sai lệch nội dung văn bản gốc. Tương tự trong cùng đoạn trích, từ “*best-seller*” đã bị dịch sai thành “*những mẫu đẹp nhất-người bán hàng*”, thay vì “*hàng bán chạy nhất*” – một cụm quen thuộc trong truyền thông thương hiệu và quảng bá sản phẩm. Khảo sát chỉ ra rằng có 19/30 bản dịch của sinh viên mắc lỗi này khi sử dụng GT, chứng tỏ đây không phải lỗi cá biệt mà là một khuynh hướng lặp lại có hệ thống. Điều này càng khẳng định vai trò quan trọng của người dịch trong việc hiểu đúng và lựa chọn từ ngữ phù hợp, thay vì phụ thuộc hoàn toàn vào công cụ tự động.

Lỗi diễn ngôn

Lỗi diễn ngôn là những sai sót ảnh hưởng đến tính mạch lạc, liên kết và logic nội tại của văn bản. Chẳng hạn, trong câu “*Et guettent l’arrivée en boutique de ces trésors fabriqués en toutes petites séries*” [16], chủ ngữ “*Les amoureuses de cet objet*” được lược bỏ vì đã xuất hiện ở câu liền trước. Do đó, bản dịch sang tiếng Việt “*Và hãy theo dõi sự xuất hiện của những kho báu này được làm thành từng loạt rất nhỏ*” mắc đồng thời hai vấn đề về diễn ngôn. Trước hết, từ “*hãy*” mang sắc thái mệnh lệnh, khiến giọng văn đột ngột chuyển sang ngôi thứ hai, trong khi động từ được chia ở ngôi thứ ba số nhiều, không còn phù hợp với văn phong mô tả trung tính và khách quan của văn bản gốc. Tiếp đến, cụm “*những kho báu này*” là một phép tham chiếu mờ hồ, không xác định rõ đối tượng đang được đề cập, làm đứt gãy liên kết với câu trước. Điều này khiến người đọc khó xác định đó là các phiên bản khăn Hermès, thiết kế giới hạn, hay sản phẩm đặc biệt nào.

Tình trạng đứt mạch cũng được thể hiện trong câu: “*Từ mẫu đầu tiên... cho đến những thứ đó được tạo ra ngày nay...*”. Cụm “*những thứ đó*” hoàn toàn không có tiền đề rõ ràng trước đó, khiến mạch văn thiếu logic và gây nhầm lẫn. Người đọc không thể xác định “*thứ đó*” ám chỉ điều gì – là mẫu thiết kế hay chủ đề họa tiết?

Lỗi ngữ dụng

Tiếp nối các lỗi nội dung, cú pháp và diễn ngôn, lỗi ngữ dụng chiếm khoảng 14% tổng số lỗi. Lỗi ngữ dụng xảy ra khi người dịch sử dụng những từ ngữ tuy đúng nghĩa nhưng không phù hợp với bối cảnh giao tiếp, sắc thái cảm xúc hoặc kỳ vọng văn phong của thể loại văn bản. Một trường hợp tiêu biểu là cụm từ dịch tiếng Việt “*theo một quy trình thủ công dài dòng*” (*selon un long processus artisanal*) [16]. Dù đúng về mặt thông tin, nhưng từ “*dài dòng*” trong ngữ cảnh này lại mang sắc thái trì trệ, nặng nề, không phù hợp với mục đích ca ngợi một quy trình chế tác thủ công tỉ mỉ. Một ví dụ khác thể hiện rõ lỗi ngữ dụng qua câu sau: “*Situé sur l’île de Majorque, on n’a pas le temps de s’ennuyer puisque les fêtes sont fréquentes et les endroits à visiter nombreux*” [19]. Trong trường hợp này, “*situé*” là quá khứ phân từ của động từ “*se situer*”, mang nghĩa “*nằm ở*”, “*tọa lạc ở*”, thường được dùng để chỉ vị trí địa lý hoặc không gian. Khi giữ vai trò tính từ đứng ở đầu câu, từ này có chức năng bổ nghĩa cho chủ ngữ. Tuy nhiên, trong câu trên, chủ ngữ là “*on*” – đại từ chỉ người – khiến cho việc dùng “*situé*” dễ gây hiểu nhầm về mặt ngữ dụng, bởi nó vốn được dùng để chỉ vị trí của địa điểm, không phải của con người. Cụm “*situé sur l’île de Majorque*” đã bị GT dịch thành “*nằm trên đảo Majorque*”, khiến câu văn trở nên gượng gạo và thiếu tự nhiên, không phù hợp với ngữ cảnh. Cách diễn đạt phù hợp hơn nên là: “*Ở trên đảo Majorque, người ta sẽ không có thời gian để buồn chán vì lễ hội diễn ra thường xuyên và có rất nhiều địa điểm tham quan*”. Bản dịch này không chỉ bảo toàn nghĩa gốc mà còn đảm bảo sự nhất quán giữa thành phần ngữ pháp và ngữ dụng, đồng thời thể hiện sự tự nhiên trong ngôn ngữ đích.

Các ví dụ trên cho thấy, lựa chọn từ ngữ thiếu chuẩn xác không chỉ làm sai lệch nội dung mà còn làm mất đi sự tinh tế và mạch lạc của nguyên bản. Đây cũng là minh chứng cho tầm quan trọng của việc hiểu rõ chức năng ngữ dụng của từ vựng khi chuyển ngữ từ tiếng Pháp sang tiếng Việt.

Lỗi văn hoá

Lỗi sai về văn hóa, tuy chiếm tỷ lệ thấp, cũng cho thấy những điểm khác biệt đáng chú ý. Một ví dụ rõ ràng là cụm “*Jeu des omnibus et dames blanches*” [16], tên gọi của mẫu khăn Hermès đầu tiên được giữ nguyên trong bản dịch, dẫn đến việc người đọc không thể hiểu được ý nghĩa lịch sử, nghệ thuật hay văn hóa mà Hermès muốn truyền tải. Trong tiếng Pháp, “*Jeu des omnibus et dames blanches*” gợi đến một trò chơi cổ điển hoặc cảnh sinh hoạt đặc trưng của Paris thế kỷ XIX, có thể liên quan đến hình ảnh xe ngựa (omnibus) và những phụ nữ quý tộc mặc váy trắng. Đây là một cách đặt tên giàu tính hình tượng, tạo nên liên kết giữa sản phẩm và ký ức văn hóa đô thị Pháp, vốn là yếu tố cốt lõi làm nên giá trị biểu tượng của chiếc khăn.

Trong dịch thuật, việc giữ lại nguyên ngữ không nhất thiết là lỗi; đây có thể là chiến lược nhằm bảo toàn thương hiệu và tính nguyên bản. Tuy nhiên, nếu lựa chọn này không kèm chú giải hoặc giải thích phù hợp, khiến độc giả không thể hiểu trọn vẹn thông điệp và tầng ý nghĩa văn hóa, thì đó là hạn chế trong chuyển tải văn hóa. Điều này cho thấy vai trò của người dịch không chỉ là bảo đảm độ chính xác ngôn ngữ mà còn là cầu nối giúp người đọc tiếp cận đầy đủ bối cảnh và giá trị văn hóa của văn bản gốc.

Lỗi ngữ vực và phong cách

Lỗi ngữ vực và phong cách được ghi nhận đối với những bản dịch từ tiếng Việt sang tiếng Pháp. Lỗi ở đây không phải do dịch sai câu mà do dùng không đúng văn phong, khi dịch các tiêu đề báo chí. Trong tiếng Việt, các tiêu đề báo chí thường được viết nguyên câu, ví dụ như “*Đặc phái viên Việt - Trung bàn về biển Đông*” [20], khi sử dụng GT sẽ được dịch nguyên văn là “*Les envoyés spéciaux Vietnamo-chinois discutent de la mer de l’Est*”. Đây là câu dịch đúng, tuy nhiên đối với báo chí tiếng Pháp, các tiêu đề sẽ thường được trình bày dưới dạng các danh ngữ thay vì câu, vì vậy, trong trường hợp này tiêu đề đó nên dịch là “*Discussion sur la mer de l’Est par les envoyés spéciaux Vietnamo-Chinois*”.

Hoặc đối với tiêu đề “G20 đưa ra kế hoạch chống tăng giá lương thực” [21], GT sẽ dịch thành câu “*Le G20 lance un plan de lutte contre la hausse des prix alimentaires*” thay vì dịch thành danh ngữ “*Plan de lutte contre la hausse des prix alimentaires par le G20*” cho phù hợp với văn phong báo chí Pháp.

4.2. Đề xuất giải pháp

Trong xu hướng tất yếu hiện nay của giáo dục ngôn ngữ hiện đại, việc ứng dụng trí tuệ nhân tạo (AI) trong dạy và học biên dịch không chỉ là lựa chọn mang tính đổi mới, mà còn là yêu cầu cấp thiết nhằm nâng cao hiệu quả giảng dạy và đáp ứng nhu cầu thực tiễn của thị trường dịch thuật. Tuy nhiên, để tận dụng tối đa những lợi thế mà công nghệ AI mang lại mà vẫn đảm bảo phát triển bền vững năng lực dịch thuật của sinh viên, cần xây dựng các chiến lược sử dụng cụ thể, linh hoạt và định hướng rõ ràng trong quá trình đào tạo. Dưới đây là một số đề xuất:

Thứ nhất, khuyến khích sinh viên sử dụng các công cụ dịch tự động hoặc các nền tảng AI sau khi đã hoàn thành bản dịch cá nhân. Việc sử dụng công cụ ở bước hiệu chỉnh này sẽ giúp sinh viên đổi chiều, kiểm tra lỗi ngữ pháp, phong cách và lựa chọn từ vựng. Đồng thời, khi phát hiện các điểm không hiểu, sinh viên nên được hướng dẫn đặt câu hỏi và thảo luận cùng giảng viên, qua đó hình thành tư duy phản biện và năng lực cảm ngôn sâu sắc hơn.

Thứ hai, trong những trường hợp sinh viên sử dụng công cụ dịch tự động trước khi tự dịch để đối phó với bài tập, giảng viên nên yêu cầu các em phân tích và giải thích những lỗi sai của bản dịch do máy thực hiện. Việc buộc người học lý giải sai sót sẽ kích thích quá trình tư duy ngôn ngữ, đồng thời giúp họ nhận diện và chỉnh sửa lỗi một cách chủ động.

Thứ ba, với những sinh viên có năng lực học tập yếu hoặc chưa có ý thức tự học rõ ràng, giảng viên nên thiết kế các hoạt động củng cố sau buổi học, chẳng hạn như yêu cầu sinh viên dịch lại một đoạn văn mới nhưng có cấu trúc và chủ đề gần giống với văn bản đã học, mà không được sử dụng từ điển hoặc tài liệu hỗ trợ. Bài tập này giúp tăng cường phản xạ dịch, ghi nhớ từ vựng và cấu trúc câu trong ngữ cảnh thực hành.

Thứ tư, cần tích hợp vào chương trình đào tạo các nội dung liên quan đến kỹ năng công nghệ và kỹ năng mềm trong dịch thuật. Cụ thể, sinh viên cần được hướng dẫn sử dụng hiệu quả các phần mềm hỗ trợ dịch, kỹ thuật chỉnh sửa bản dịch, đánh giá chất lượng dịch, cũng như kỹ năng làm việc nhóm và làm việc từ xa – những yếu tố đang ngày càng trở nên quan trọng trong thị trường lao động dịch thuật số toàn cầu.

Thứ năm, cần xây dựng ý thức đạo đức học thuật và kỹ năng tự học trong việc sử dụng dịch máy. Giảng viên nên giúp sinh viên hiểu rằng dịch máy chỉ là công cụ hỗ trợ, không thay thế tư duy ngôn ngữ và trách nhiệm cá nhân trong quá trình học tập. Đồng thời, cần hướng dẫn sinh viên cách ghi nguồn, phân biệt giữa tham khảo và sao chép, từ đó hình thành năng lực sử dụng AI một cách có trách nhiệm.

5. Kết luận

Kết quả nghiên cứu cho thấy, GT có thể đóng vai trò hỗ trợ trong quá trình học tập dịch thuật nếu được sử dụng một cách có định hướng và phản biện. Tuy nhiên, công cụ này vẫn bộc lộ nhiều hạn chế đáng kể về chất lượng ngôn ngữ thông qua các lỗi mà nghiên cứu đã ghi nhận được bao gồm lỗi nội dung (28%), lỗi từ vựng (12%), lỗi ngữ pháp và cú pháp (8%), cùng với các lỗi diễn ngôn, ngữ dụng và văn hóa. Những sai sót này không chỉ làm sai lệch thông tin mà còn phá vỡ mạch văn, phong cách và ý nghĩa biểu tượng của văn bản gốc – đặc biệt trong các lĩnh vực có ngôn ngữ chuyên ngành như báo chí, thời trang cao cấp v.v. Việc lạm dụng GT mà không qua kiểm chứng còn có nguy cơ làm suy giảm năng lực tư duy ngôn ngữ độc lập – một trong những năng lực cốt lõi của người học dịch.

Do đó, thay vì cấm đoán hay khuyến khích sử dụng không kiểm soát, cần tập trung vào việc hướng dẫn sinh viên sử dụng GT như một công cụ hiệu chỉnh sau khi dịch. Sinh viên cần biết cách phân tích đầu ra, kiểm tra ngữ nghĩa, chỉnh sửa cú pháp, và đối chiếu với các nguồn ngữ liệu đáng tin cậy. Đồng thời, giảng viên cần tích hợp công cụ này vào chương trình đào tạo dịch một cách linh hoạt, có chiến lược và nguyên tắc đạo đức học thuật rõ ràng. Việc phát triển năng lực sử dụng AI có trách nhiệm, cùng với các kỹ năng mềm và công nghệ trong dịch thuật, sẽ giúp người học thích ứng với thị trường dịch thuật số toàn cầu. Trong bối cảnh giáo dục đại học chịu tác động mạnh mẽ từ chuyển đổi số, định hướng lại cách thức sử dụng công cụ dịch máy trong đào tạo là điều tất yếu để đảm bảo chất lượng học tập và năng lực nghề nghiệp của sinh viên trong tương lai.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] F. Yvon, "Les deux voies de la traduction automatique", *Hermes, La Revue*, vol. 85, no. 3, pp. 62–68, 2019.
- [2] N. Briggs, "Neural machine translation tools in the language learning classroom: Students' use, perceptions, and analyses", *The Jalt Call Journal*, vol. 14, no. 1, pp. 3–24, 2018.
- [3] R. Loock, "The added value of biotranslation compared to machines. The new challenge of translation training". *Translate. French Journal of Translation*, no. 241, pp. 54–65, 2019.
- [4] R. Alsalem, "The effects of the use of Google Translate on translation students' learning outcomes", *AWEJ for Translation & Literary Studies*, vol. 3, no. 4, 2019.
- [5] N. Herlina, R. Dewanti, and N. Lustiyantie, "Google translate as an alternative tool for assisting students in doing translation: A case study at Universitas Negeri Jakarta, Indonesia", *BAHTERA: Jurnal Pendidikan Bahasa Dan Sastra*, vol. 18, no. 1, pp. 70–78, 2019.
- [6] S.-M. Lee, "The impact of using machine translation on EFL students' writing", *Computer Assisted Language Learning*, vol. 33, no. 3, pp. 157–175, 2020.
- [7] T. N. H. Le, "Perception of Vietnamese students of French as a foreign language on the use of machine translation", *European Journal of Education Studies*, vol. 11, no. 11, 2024.
- [8] K. Paterson, "Machine translation in higher education: Perceptions, policy, and pedagogy", *TESOL Journal*, vol. 14, no. 2, e690, 2023.
- [9] M. Borodina *et al.*, "Impact of the Google translate machine translation system on the quality of training student translators", *Webology*, vol. 18, 2021.
- [10] M. Yanti and L. M. C. Meka, "The students' perception in using Google Translate as a media in translation class", *Proceedings of International Conference on English Language Teaching (INACELT)*, vol. 3, no. 1, pp. 128–146, 2019.
- [11] A. Setiawan and M. Axelina, "The English Students' Perception in Using Google Translate and U-Dictionary at Translation Class", *International Social Sciences and Humanities*, vol. 2, no. 1, pp. 1–6, 2023.
- [12] H. Nugraeni and Z. Ahmad, "EFL Students' Perception on the Use of Google Translate in Translation Class", *IDEAS: Journal on English Language Teaching and Learning, Linguistics and Literature*, vol. 12, no. 1, pp. 833–850, 2024.
- [13] A. Tongpoon-Patanasorn and K. Griffith, "Google Translate and translation quality: A case of translating academic abstracts from Thai to English", *Pasaa*, vol. 60, no. 1, pp. 134–163, 2020.
- [14] C. Brahmana, R. Sofyan, and D. M. Putri, "Problems in the application of Google Translate as a learning media in translation", *Language Literacy: Journal of Linguistics, Literature, and Language Teaching*, vol. 4, no. 2, pp. 384–389, 2020.
- [15] S. Granger and M.-A. Lefer, "Corpus-based translation studies: Can we do better? Insights from a combined quantitative and qualitative survey", *Book of Abstracts*, vol. 23, no. 2, p. 56, 2021.
- [16] A. Carballiño, "The secrets of the Hermès silk scarf", *Francofolies*, May 26, 2012. [Online]. Available: <http://francofolies.over-blog.es/article-les-secrets-du-carre-de-soie-hermes-105817609.html> [Accessed March 24, 2025].
- [17] O. De Schutter, "G20: Five priorities to improve global food security", *Le Monde*, Jun. 8, 2011. [Online]. Available: https://www.lemonde.fr/idees/article/2011/06/08/g20-cinq-priorites-pour-ameliorer-la-securite-alimentaire-mondiale_1533160_3232.html [Accessed March 24, 2025].
- [18] X. Minh, "Hawaii tourist paradise", *Ho Chi Minh City Police Newspaper*, 2011.
- [19] Libertalia, "Trip to the Balearics", *Libertalia*, 2011. [Online]. Available: <http://www.libertalia.org/loisirs/voyage/europe/voyage-aux-baleares.html> [Accessed March 24, 2025].
- [20] TTXVN, "Discussion on the East Sea between Vietnamese and Chinese special envoys", *VnExpress*, 2011. [Online]. Available: <https://vnexpress.net/dac-phai-vien-viet-trung-ban-ve-bien-dong-2198547.html> [Accessed March 24, 2025].
- [21] K. Loan, "The G20 plan against rising food prices", *Tuoi Tre Online*, 2011. [Online]. Available: <https://tuoitre.vn/g20-dua-ra-ke-hoach-chong-tang-gia-luong-thuc-443713.htm> [Accessed March 24, 2025].